

La llarga reflexió d'Alexandre Deulofeu

Alfons Romero

Enguany, el 27 de desembre, es compleixen els quinze anys de la mort d'Alexandre Deulofeu. Amb el pas del temps, les nostres generacions hauran de substituir els records i les vivències d'aquest empordanès vitalista, treballador i polifacètic pel coneixement i la difusió –si cal– del corpus de la seva obra escrita.

Els futurs ciutadans no podran recrear-se en el tarannà despistat d'un humanista quasi enciclopèdic dedicat a la pedagogia primer, a la política més tard i a la investigació en l'etapa més madura de la seva vida. Tenen però al seu abast una extensa bibliografia per conèixer una vida i unes teories prou originals.

Això sí, com a bon liberal gens subvencionat, es dedicava a la seva professió de farmacèutic que li permetia viure sense haver

de sentir-se dependent de qualsevol institució o sector social. Potser aquesta excessiva independència –d'arrel clarament empordanesa– i el fet d'estar deslligat dels cenacles literaris i culturals de Catalunya el varen conduir –malgrat l'espectacularitat de les seves formulacions– a comprovar com tenia una minoria d'admiradors i una immensa majoria d'il·lustrats silencis.

Farmacèutic i professor

Qui fou aquest peculiar empordanès? Nascut a l'Armentera el 1903, de petit es traslladà a Figueres on la seva família havia obert una farmàcia. La farmàcia i Deulofeu, llevat els anys immediatament posteriors a 1939, van ser una unitat permanent durant tota la seva vida.

Després d'estudiar Farmàcia a Madrid i Ciències a Barcelona, el 1927 és nomenat

Deulofeu amb la seva dona Pepita Gratacòs, al mas d'Ordis

professor de Ciències a l'Institut de Batxillerat de Figueres. Més tard és nomenat encarregat de Física i Química i el 1936 va intervenir activament en la constitució i desenvolupament de l'Escola del Treball. D'aquesta dedicació a l'ensenyament en són els seus primers llibres de temàtica científica: *Química estructural*, *L'evolució social* i *La energia atòmica al servici de la química*.

Aquest jove professor de l'Institut figuerenc, que s'estrena en la docència durant la Dictadura de Primo de Rivera, s'incorpora a la reflexió col·lectiva de la política. Són els moments que neix la Federació Republicana Socialista de l'Empordà entesa com l'eclosió del vell esperit republicà federal i el renovat nacionalisme d'esquerres.

La política i l'exili

Deulofeu participa, a partir de 1930, a la branca dels joves de la nova FRSE i és un dels més actius oradors de la Federació en el decurs de les diverses conteses electorals dels republicans. Alhora és un dels articulistes habituals i qualificat al portaveu de la Federació, l'*Empordà Federal*.

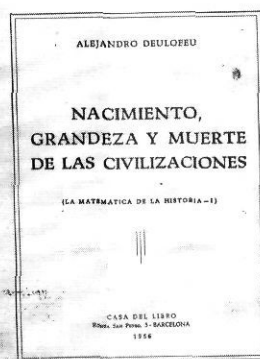
El febrer de 1934, a les segones eleccions municipals de la República, Deulofeu és elegit regidor de l'Ajuntament de Figueres. La seva incorporació a la política activa municipal coincideix en el moment que està escrivint el seu llibre *Catalunya (1932-1934)*, un treball fortament conjuntural que

té el rerafons del problema universal de les nacions. El llibre ve a ser una segona part del tot just editat *Catalunya i l'Europa futura*, la seva primera introspecció profunda a la reflexió històrica, lloc on comencen a sobresortir les primeres formulacions deterministes. Deulofeu va deixar impressionat a Rovira i Virgili, fet que va possibilitar que aquest li prologués l'esmentada obra tot descobrint una Figueres plena de vivacitat en la que Deulofeu n'és una personalitat sòlida. Rovira ho diu al pròleg:

La meua admiració per Alexandre Deulofeu encara cresqué en comprovar que era un català nacional perfecte i un home radicalment esquerrista. En les seves paraules i en les seves idees es revelava la plenitud de la consciència patriòtica i l'enllaç pregon de la concepció nacionalista amb la concepció liberal i democràtica. De catalans així, n'hi ha menys del que sembla.

La cronologia històrica enllaçava la tranquil·la ciutat de Figueres a l'esquema general dels problemes del país. Els fets d'octubre de 1934 congelaren l'activitat municipal —i amb ella la del regidor Deulofeu— fins que amb motiu de les eleccions de febrer de 1936, amb la victòria del Front Popular i del Front d'Esquerres a Catalunya, es retornaren al seu lloc els regidors suspesos. Es presagiava la divisió civil del país.

El 18 de juliol de 1936, Alexandre Deulofeu ha d'actuar com a alcalde

Bibliografia

Catalunya i l'Europa futura. (Pròleg d'Antoni Rovira i Virgili). Barcelona, Llib. Catalònia, 1934. (Hi ha una edició facsímil de 1978).

Catalunya (1932-1934). Barcelona, Llib. Catalònia, 1935.

Química Estructural. Figueres, Edicions de l'Escola del Treball, 1937.

L'evolució social. Figueres, Edicions de l'Escola del Treball, 1937.

La Matemàtica de la Història. Barcelona, Aymà ed., 1951. (Hi ha una edició catalana, per Ed. Emporitana l'any 1967).

La energia atòmica al servici de la química. Barcelona, Ed. Emporitana, 1952.

Europa al desnudo. Barcelona, Ed. Emporitana, 1954.

Nacimiento, grandeza y muerte de las civilizaciones. Barcelona, Casa del Libro, 1956.

Los grandes errores de la historia. Del servilismo a la democracia. Barcelona, Aymà ed., 1958. (Hi ha una segona edició el 1971 per Ed. Emporitana, i anunciada com a vol. 2 de la Matemàtica de la Història).

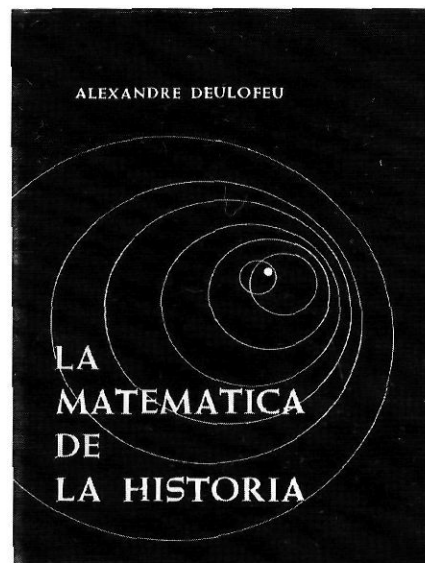
L'Empordà, bressol de l'art romànic. Barcelona, Gràfiques Diamant, 1961. (Hi ha una edició en castellà de 1962. El 1972 hi ha una segona edició catalana per Ed. Emporitana).

Catalunya origen de la pintura medieval. Barcelona, Ed. Selecta, 1963. (De la mateixa editorial i data, es fa una edició en castellà).

L'Empordà-Rosselló, bressol de l'escultura romànica (Fotografies de Joaquim Fort de Ribot). Figueres, Ed. Emporitana, 1968.

Viatge d'estudis a Egipte: Deulofeu amb Josep Romero.

accidental de Figueres, en absència del seu titular Marià Pujolar. Fins als fets de maig fou regidor i treballà en la docència del CENU i també en interessants propostes urbanístiques per a la ciutat. Superats els conflictes del maig de 1937, el 25 de maig va ser nomenat alcalde, fins el 2 de novembre del mateix any en què va ser mobilitzat i substituït per Ricard Martín.

Després d'anar al front, Deulofeu s'exilia a França enmig de la diàspora republicana de 1939 i fa pràcticament de tot per sobreviure. Aquesta etapa de la seva vida queda reflectida als dos volums de les seves *Memòries de la revolució, de la guerra i de l'exili*, publicats el 1974.

La Matemàtica de la història

Entre 1939 i 1945 són els anys de la gènesi de la seva obra cabdal, *La matemàtica de la història*. De fet, però el 1938 parla d'una llei evolutiva de la història i té ja un interès en remarcar el caràcter matemàtic de l'evolució social de les cultures. No deixa de ser curiós, que en aquesta època de postguerra espanyola –amb l'inevitable exili– i de guerra europea, que sigui el moment en què Alexandre Deulofeu es llanci frenèticament a escriure la seva tesi, en bona mesura a la biblioteca de la universitat de Mont-

pellier. No es tractava de combatre les idees i les armes el feixisme, es tractava de trobar les causes d'una desfeta imprevisible. Els qui com ell creien en la suma de voluntats dels homes per construir les democràcies no s'acabaven de creure el que estaven veient i vivint, i molt especialment que eren incapaços de combatre la violència. Inicialment convençut en la línia ascendent i de progrés de la història, va observant en el trànsit per aquesta conjuntura difícil –i molt especialment en l'amargor de l'exili republicà– un canvi de pensament cap un determinisme

que pot explicar el comportament dels pobles: potser quelcom que expliqués allò inexplicable, i que donés alguna raó a la pròpia derrota de la república en front del feixisme?

En la seva formulació hi ha la base metodològica pròpia d'un científic. Així ho explicava el 1970 en el pròleg d'una de les seves obres:

Va ésser fent els estudis conjunts de Farmàcia i de Ciències Químiques, quan vaig adonar-me que la precisió que trobem en les lleis de la físico-química es troba així mateix en les lleis biològiques. Els processos evolutius dels éssers vius són de la mateixa manera processos matemàtics. En efecte: en realitzar l'estudi de la reproducció cel·lular, vaig adonar-me que el procés de gestació d'un nou ésser es realitza pas-

sant sempre per les mateixes fases, emprant-hi sempre el mateix espai de temps. És ben sabut que per a l'ésser humà aquest temps és de nou mesos, i cada espècie animal té així mateix un període de gestació constant. Com que aquest fet es repeteix constantment i per a totes les espècies animals, arribava a la conclusió que el procés de reproducció de totes les espècies és un procés matemàtic. Després de constatar aquesta matemàtica biològica, la meua atenció es posà sobre els nous éssers fills d'aquesta gestació, i observava com tots passaven per unes mateixes fases de creixença,

L'art romànic en la seva expansió a la península Ibèrica segons Deulofeu.

Deulofeu amb Joaquim Fort, Francisco Quiroga i Ramon Guardiola.

maduresa, decadència i mort, i si bé des del punt de vista individual no podem saber el dia que ens morirem, des del punt de vista col·lectiu sí que podem fixar la durada de la vida de les generacions.

D'aquesta manera, Deulofeu, després d'analitzar tots els processos històrics de les diverses cultures del planeta, arriba a la conclusió que les civilitzacions neixen, creixen i moren en una duració de 5.100 anys cadascuna, agrupada en tres cicles de 1.700 anys.

El bressol de l'art romànic

Deulofeu es transforma a partir de la formulació de la seva teoria en un infatigable predicador de les seves tesis amb una gernació de conferències i articles. També, i a la dècada dels seixanta publica una nova teoria sobre l'origen de l'art romànic. La seva obra cabdal en aquest tema és prou significativa i explicativa en el seu títol: *L'Empordà bressol de l'art romànic*. Una nova provocació en aquest cas pels cenacles de Vic, seu de les tesis oficials sobre l'origen i evolució del romànic català.

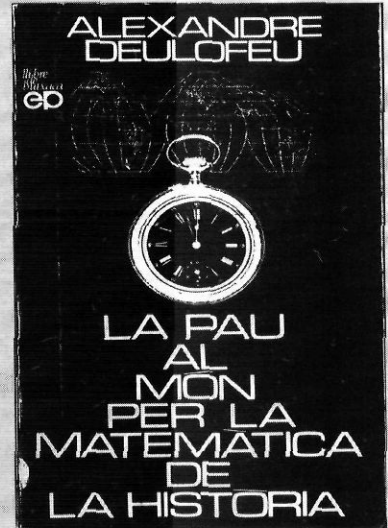
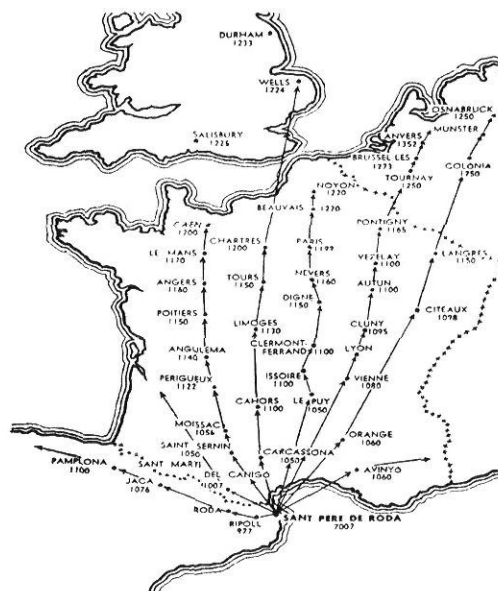
Els seus últims esforços se centraren en construir l'obra completa de la matemàtica de la història. Des del 1969 i anualment varen anar apareixent els vuit volums de la seva obra

més emblemàtica. La mort l'atrapà escrivint el volum novè *Les cultures sumeria, mitana i egípcia*.

Com un bon científic, ell estava convençut que la seva descoberta podria servir pel futur dels homes. No es tracta de doblegar-se enfront d'un destí imprevisible. Es tracta de posar a l'abast de les decisions dels governants una eina d'anàlisi per poder fer realitat el títol de l'últim capítol de la seva *Matemàtica de la història*: els homes trencaran amb llur determinisme.

Alfons Romero i Dalmau

L'art romànic en la seva progressió cap al nord, segons Deulofeu.

Les cultures europees. De la primera onada històrica de gran fragmentació demogràfica. (Volum 3 de la *Matemàtica de la Història*). Figueres, Ed. Emporitana, 1969.

La pau al món per la matemàtica de la història. Barcelona, Ed. Pòrtic, 1970.

Naixença, grandesa i mort de les civilitzacions. (Volum 1 de la *Matemàtica de la història*). Figueres, Ed. Emporitana, 1970.

El monestir de Sant Pere de Roda. Importància, història i art. Figueres, Ed. Emporitana, 1970. (Hi ha edicions en castellà, francès, anglès i alemany).

Lluita d'imperis/1 (Persa, Macedoni, Cartago, Roma, Bizanci. Primera part). (Vol. 4 de la *Matemàtica de la Història*). Figueres, Ed. Emporitana, 1972.

Lluita d'Imperis/2 (Segona part. Teutònic, anglo-saxó, de l'ordre teutònic, polonès, danès, noruec, viking, lituà, suec, moscou). (Volum 5 de la *Matemàtica de la Història*). Figueres, Ed. Emporitana, 1973.

El segon cicle europeu. El procés polític i social. (Volum 6 de la *Matemàtica de la Història*). Figueres, Ed. Emporitana, 1974.

Memòries de la Revolució, de la Guerra i de l'Exili. Figueres. Ed. Emporitana, 1974 (2 volums).

Catalunya mare de la cultura europea. (Volum 7 de la *Matemàtica de la Història*). Figueres, Ed. Emporitana, 1976.

La segona onada imperial a Europa. (Vol. 8 de la *Matemàtica de la Història*). Figueres, Ed. Emporitana, 1977).